



Nález tesaříka *Xylotrechus pantherinus* (Savenius, 1825) na bývalém vojenském cvičišti Krnov-Chomýž (severní Morava, Česká republika)

Record of the longhorn beetle *Xylotrechus pantherinus* (Savenius, 1825) at the former military training area Krnov-Chomýž (northern Moravia, Czech Republic)

Lukáš Spitzer^{1,2} & Josef Kašák³

¹Muzeum regionu Valašsko, Horní náměstí 2, CZ-755 01 Vsetín, Česká republika; e-mail: spitzer.lukas@gmail.com

²Entomologický ústav, Biologické centrum AV ČR, Branišovská 31, CZ-370 05 České Budějovice, Česká republika

³Mendelova univerzita v Brně, Lesnická a dřevařská fakulta, Ústav ochrany lesů a myslivosti, Zemědělská 3, CZ-613 00 Brno, Česká republika; e-mail: abovic@seznam.cz

Key words: Cerambycidae, Coleoptera, faunistics, former military area, Moravia, rewilding, *Salix caprea*, saproxylic beetle

Klíčová slova: bývalý vojenský prostor, Cerambycidae, Coleoptera, faunistika, Moravia, refaunace, *Salix caprea*, saproxylický brouk

nálezu jednoho dospělé ohroženého druhu tesaříka *Xylotrechus pantherinus* (Savenius, 1825) v zaniklém vojenském prostoru Krnov-Chomýž (okr. Krnov, Česká republika) z roku 2023, který je v současnosti udržován hlavně extenzivní pastvou praturů a polodivokých exmoorských koní.

ABSTRACT

Former military areas and training grounds host valuable fauna that would otherwise face extinction in the current central european landscape. Over the past decades, these habitats have suffered from overgrowth, but many are now managed through mowing or extensive grazing by large herbivores. This report provides information on an interesting record of the one adult specimen of endangered longhorned beetle *Xylotrechus pantherinus* (Savenius, 1825) from the former military area Krnov-Chomýž (Krnov District, Czech Republic) in 2023, which is now managed mainly through by grazing of aurochs and semi-wild Exmoor ponies.

ABSTRAKT

Bývalé vojenské prostory a cvičiště hostí cennou faunu, která jinak v současné krajině střední Evropy vymírá. V posledních desetiletích však tato stanoviště postupně zarůstala, mnohá z nich jsou nyní proto obhospodařována mimo seče i extenzivní pastvou velkých herbivorů. Tento příspěvek přináší informaci o zajímavém

ÚVOD

Tesařík *Xylotrechus (Rusticoclytus) pantherinus* (Savenius, 1825) (obr. 1) je saproxylický brouk s širokým rozšířením napříč Palearktickou oblastí od Itálie, Francie, Švédska přes kaspickou oblast až po Čínu a Dálný východ (ŠVÁCHA & DANILEVSKY 1987; BENSE 1995; LAUGSAND et al. 2008; DANILEVSKY 2019; GRADINAROV & SIVILOV 2020; GOMEZ 2022). Ve většině států svého výskytu je hodnocen jako vzácný a velmi lokálně rozšířený a je veden jak na červeném seznamu saproxylických brouků Evropy (CÁLIX et al. 2018), tak i v národních červených seznamech (např. GŁOWACIŃSKI et al. 2002; HEJDA et al. 2017; BENSE et al. 2021). Jeho rozšíření však může být podhodnoceno, kvůli skrytému způsobu života (Konvička O., Skořepa L., Vávra J. pers. comm.; HELLRIGL 2012; GRADINAROV & SIVILOV 2020; KŘIVAN 2025). Výskyt druhu je ve střední Evropě vázán především na vrby jívky *Salix caprea* (BENSE 1995; SLÁMA 1998; SAMA 2002; KŘIVAN 2025). V severní části svého areálu je uváděna vazba i na jiné druhy křovitých vrb (CHEREPANOV 1988).

Samičky kladou vajíčka na mechanicky či jinak poškozené větve slabších průměrů (cca 2–6 cm, řídce i silnější větve do 10 cm). Potravou larev je živé nebo čerstvě odumřelé dřevo (ŠVÁCHA & DANILEVSKY 1987).



Obr. 1: Dospělec tesařika *X. pantherinus* měří 10–21 mm (Vyškov 2022, imago vychováno z larvy v *S. caprea*). Foto Daniel Rydzi.
 Fig. 1. Body length of *X. pantherinus* ranges 10–21 mm. Depicted adult of species was reared from larva collected in a living goat willow (*S. caprea*) in Vyškov environs (South Moravia, Czech Republic) in 2022. Photo by Daniel Rydzi.

Larvy mají dvouletý vývoj, v případě nepříznivých podmínek na stanovišti i tříletý. V případě úhynu / pokácení stromu mladší larvy umírají, starší mohou dokončit vývoj, dospělci jsou ale menší velikosti (CHEREPANOV 1988; SLÁMA 1998; CSÓKA & KOVÁCS 1999). HEYROVSKÝ (1955) uvádí, že ve starších stromech bývá více larev, zatímco v mladších je výskyt ojedinělý. Napadené vrby bývají často oslabené žírem jiných druhů saproxylického hmyzu (např. *Saperda similis*, *Agrilus viridis* či *Aromia moschata* – SLÁMA 1998; Skořepa L. pers. comm.) či jsou poškozeny mechanicky nebo abiotickými podmínkami na stanovišti (LAUGSAND et al. 2008). V severní části Evropy kolonizuje vrby často osluněné a trpící suchem (LAUGSAND et al. 2008; BARŠEVSKIS et al. 2023). Ve střední Evropě druh preferuje osluněné a na jih obrácené stromy (KUDLA 1964) ale kolonizuje i polozastíněné vrby rostoucí v lemech porostů (MEDVEGY & KOLOSVÁR 1984). V případě napadení dřeva bílou hnilobou larvy rychle umírají a nedokončují vývoj, hnědou hnilobu však dokáží tolerovat (Skořepa L. pers. comm.). V České republice obývá stanoviště, která jsou spojená s nedávnými nebo periodickými disturbancemi. Jako biotopy jsou uváděny okraje lesních porostů, plochy pod elektrovo-

dy, okolí lomů, opuštěné lomy, zarůstající místa bývalé zemědělské půdy apod. (SLÁMA 1998; SABOL 2012; HOSKOVEC 2025).

Většina záznamů tohoto druhu pochází buď z dochovaných larev, nebo z nálezů výletových otvorů. Pozorování dospělců v přírodě je mimořádně vzácné (FLEISHER 1927-33; ROUBAL 1936; KUDLA 1964; HORION 1975; MEDVEGY & KOLOSVÁR 1984; SLÁMA 1998; INATURALIST 2025) a pocházejí z letního období (červen–srpen). Imaga nenavštěvují květy (SLÁMA 1998) a dle některých autorů v dospělosti nepřijímají potravu (CHEREPANOV 1988). Imaga byla pozorována pobíhající po kůře živých dřevin za teplého počasí (ROUBAL 1936; SLÁMA 1998). O bionomii a chování imag není kromě výše uvedeného téměř nic známo. Obtížné je proto i odhad početnosti druhu na obývané lokalitě a je vhodné zapojit specifické metody monitoringu, jako jsou např. fermentované pasti (RUCHIN 2021). Předložený článek proto shrnuje dosud publikované informace o ekologii druhu a popisuje nálezové okolnosti imaga v přirozeném prostředí.

VÝSLEDKY A DISKUSE

Moravia: Krnov, Krásné Loučky-Chomýž (5871), 50.1112702N, 17.6428221E, 9. VII. 2023, 1 ex., pobíhající imago odchyceno na kmeni vrby jívy, L. Spitzer lgt., J. Beneš coll.

Dospělý jedinec *Xylotrechus pantherinus* byl odchycen v podvečer (17:30) za slunečného, bezvětrného počasí při teplotě 32 °C, při rychlém pohybu na kmenu proschlé vrby jívy (*Salix caprea*) (obr. 2–3). Na větví o průměru cca 5 cm, na které se pohyboval, byly nalezeny tři výletové otvory (obr. 4). Strom rostl osamoceně v lemu polní cesty, byl přibližně 5 m vysoký a od cca 1 m výšky zcela osluněný. Podrost tvořily převážně invazní druhy (např. celík kanadský) a zmlazující vrby.

Lokalita nálezů se nachází v bývalém vojenském cvičišti, které bylo armádou opuštěno v 90. letech 20. století. Navzdory postupnému zarůstání po dekádách si zejména sušší části území dosud zachovaly leso-stepní charakter s rozvolněnou dřevinou vegetací tvořenou pionýrskými dřevinami (osika, vrba, bříza) a keři (trnka, hloh, růže) na ploše cca 30 hektarů. V lokalitě se vyskytuje řada významných druhů z pohledu ochrany přírody např. hvozdík pyšný (*Dianthus superbus*), kosatec sibiřský (*Iris sibirica*), modrásek bahenní (*Phengaris nausithous*) a m. lesní (*Cyaniris semiargus*). Část lokality byla proto v posledních 20 letech kosená (CZERNÍK & DOČKALOVÁ 2011). Za účelem ochrany biologické rozmanitosti je zde od roku 2023 prováděna pastva polodivokých koní a turů. Přípravou pro tuto pastvu bylo jak částečné prosvětlení všech zapojených porostů, tak i stavba ohrad a vyhrnutí přístupových cest. Část plochy cvičiště bylo využito i k deponii stavebního odpadu a zeminy ze stavby blízké silnice. U všech těchto činností, a též i při samotné pastvě velkých herbivorů, docházelo k poškozování vrb (vlastní pozorování sporadicky od roku 2007 a každoročně pak od roku 2020). Díky tomu se řada jedinců hostitelské dřeviny v lokalitě vyzna-



Obr. 2. Vrba jíva (*S. caprea*), na které byl jedinec *X. pantherinus* odchycen (Česká republika, Krnov-Chomýž, 2023). Foto L. Spitzer.

Fig. 2. Goat willow (*S. caprea*) on which an individual *X. pantherinus* was captured (Czech Republic, Krnov-Chomýž, 2023). Photo by L. Spitzer.

čuje přítomností významného mechanického poškození (odřené místa bez kůry, polámané větve apod.).

Tesařík *X. pantherinus* je na Moravě rozšířen velmi lokálně (SLÁMA 1998; AOPK 2025). Z oblasti severní Moravy jej uvádí SABOL (2012) z prostoru lomu u Svobodných Heřmanic (mapové pole 6072), další lokality jsou známy z Oderských vrchů a Hornomoravského úvalu (např. SLÁMA 1998; NAKLÁDAL 2009; JENIŠ 2012). Výletové otvory a požerky druhu byly recentně (2013) pozorovány i v armádním motodromu Mrsklesy (pole síťového mapování 6470) u Olomouce (Kašák J. pers. observ.). Ze severu Karpatské oblasti je znám z Moravskoslezských Beskyd (např. HLISNIKOVSÝ 1958; KONVIČKA 2020). Dosaďovací záznamy pocházejí téměř výhradně z nálezů larev či výletových otvorů ve vrchách – pozorování dospělců v přírodě je výjimečné.

Stanoviště nálezu – bývalé vojenské cvičiště – svým charakterem odpovídá jiným známým lokalitám výskytu druhu (např. opuštěné lomy a zarůstající stráně; viz SLÁMA 1998). Výskyt tohoto vzácného druhu brouka v bývalém vojenském prostoru podtrhuje: a) význam těchto lokalit i pro saproxylické druhy a b) současně potřebu péče o tento typ stanoviště. Pro zachování biodiverzity bývalých vojenských areálů je klíčové udržovat mozaiku stanovišť včetně řídké dřevinné vegetace v otevřené krajině (VRBA et al. 2012; KADLEC et al. 2023; MARHOUL et al. 2023).

Pro saproxylický hmyz obecně včetně druhu *X. pantherinus* je důležité ponechávat staré, poškozené či oslabené stromy včetně vrchů a zajišťovat jejich postupnou obnovu zachováním i mladých jedinců dřevin. Klíčové je i udržování rozptýlené prostorové struktury dřevin s částečně nebo plně osluněnými jedinci. Nový nález přispívá k poznání bionomie imag a současného rozšíření druhu na Moravě a zdůrazňuje nutnost dlouhodobého, citlivého managementu přírodně cenných stanovišť bývalých vojenských prostorů.



Obr. 3. Habitus živné dřeviny tesaříka *X. pantherinus*, (Česká republika, Krnov-Chomýž, 2023). Foto L. Spitzer.

Fig. 3. Habitus of the host tree of the longhorned beetle *X. pantherinus*, (Czech Republic, Krnov-Chomýž, 2023). Photo by L. Spitzer.



Obr. 4. Detail větve vrby jívy (*Salix caprea*), na které byl tesařík *X. pantherinus* odchycen (Česká republika, Krnov- Chomýž, 2023). Foto L. Spitzer.

Fig. 4. Detail of a branch of a goat willow (*Salix caprea*) on which a longhorned beetle *X. pantherinus* was caught (Czech Republic, Krnov-Chomýž, 2023). Photo by L. Spitzer.

PODĚKOVÁNÍ

Rádi bychom poděkovali kolegům O. Konvičkovi, O. Sabolovi, L. Skořepovi a J. Vávrovi za konzultace a cenné rady, recenzentům J. Procházce a O. Konvičkovi za podnětné připomínky k textu a Michalu Hoskocovi za poskytnutí fotografie imaga. Studie byla podpořena Technologickou agenturou ČR (SQ01010203) a rozpočtem Muzea regionu Valašsko, Vsetín.

LITERATURA

AOPK ČR (2025): Nálezová databáze ochrany přírody. [on-line databáze; portal.nature.cz]. [cit. 2025-08-20]

BARŠEVSKIS A., ZELTĪŅA Z. & BARŠEVSKA Z. (2023): Additions to the knowledge of longhorn beetles (Coleoptera: Cerambycidae) of the fauna of Latvia. *Acta Biologica Universitatis Daugavpiliensis*, 23(2): 245–264.

BENSE U. (1995): Longhorn beetles: illustrated key to the Cerambycidae and Vesperidae of Europe. Margraf, Weikersheim, 512 pp.

BENSE U., BUSSLER H., MÖLLER G. & SCHMIDL J. (2021): Rote Liste und Gesamtartenliste der Bockkäfer (Coleoptera: Cerambycidae) Deutschlands. In: RIES M., BALZER S., GRUTKE H., HAUPT H., HOFBAUER N., LUDWIG G. & MATZKE-HAJEK G. (eds): Rote Liste gefährdeter Tiere, Pflanzen und Pilze Deutschlands, Band 5: Wirbellose Tiere (Teil 3). – Münster (Landwirtschaftsverlag). *Naturschutz und Biologische Vielfalt*, 70 (5): 269–290.

CÁLIX M., ALEXANDER K. N. A., NIETO A., DODELIN B., SOLDATI F., TELNOV D., VAZQUEZ-ALBALADE X., ALEKSANDROWICZ O., AUDISIO P., ISTRATE P., JANSSON N., LEGAKIS A., LIBERTO A., MAKIS C., MERKL O., MUGERWA PETERSSON R., SCHLAGHAMERSKY J., BOLOGNA M. A., BRUSTE, H., BUSE J., NOVÁK V. & PURCHART L. (2018): *European Red List of Saproxylic Beetles*. Brussels, Belgium: IUCN.

CZERNIK A. & DOČKALOVÁ Z. (2011): Inventarizační průzkum botanický. Lokalita Krnov – Chomýž, k. ú. Krásné Loučky. Zaměřený na cévnaté rostliny. Ms. Depon. in Město Krnov. 50 pp.

CSÓKA G. & KOVÁCS T. (1999): *Xilofág rovarok–Xylophagous insects–Budapest: Hungarian Forest Research Institute*. Budapest: Erdészeti Tuományos Intézet, Agroiinform Kiadó. 189 pp.

DANILEVSKY M. L. (2019) (ed.): *Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol.6 (1), Chrysomeloidea I (Vesperidae, Disteniidae, Cerambycidae)*. Revised and updated edition. Leiden–Boston: Brill. P.i–xxii, 1–712.

FLEISHER A. (1927-33): *Přehled brouků fauny Československé republiky [Overview of the beetle fauna in the Czechoslovakia]*. Moravské museum zemské, Brno, 485 pp.

- GŁOWACIŃSKI Z. (ed.) (2002): *Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce, Supplement. - Red list of threatened animals in Poland, Supplement*. Institute of Nature Conservation of the Polish Academy of Sciences, Kraków, 74 pp.
- GOMEZ D. (2022): *Xylotrechus pantherinus*. CABI Compendium. <https://doi.org/10.1079/cabicompendium.70051523> [cit. 2025-06-30]
- GRADINAROV D. & SIVILOV O. (2020): First records of *Xylotrechus pantherinus* (Savenius, 1825) and *X. stebbingi* Gahan, 1906 (Cerambycidae: Cerambycinae) in Bulgaria. *ZooNotes*, 161: 1–4.
- HELLRIGL K. (2012): *Xylotrechus* Chevrolat 1860 und *Saperda* Fabricius 1775 (Coleoptera, Cerambycidae) in Südtirol. *Forest Observer*, 6: 239–272.
- HEJDA R., FARKAČ J. & CHOBOT K. (eds) (2017): Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. *Příroda*, Praha, 36: 1–612.
- HEYROVSKÝ (1955): *Tesaříkovití. Fauna ČSR*. Československá akademie věd. Praha, 346 pp.
- HLSNIKOVSÝ J. (1958): Příspěvek k poznání brouků (Insecta - Coleoptera) Beskyd. *Časopis Národního musea, Oddíl přírodovědný*. CXXVII, 1: 212–213.
- HORION A. (1975): Nachtrag zur Faunistik der mitteleuropäischen Cerambyciden (Col.). *Nachrichtenblatt der Bayerischen Entomologen*, 24: 97–115.
- HOSKOVEC M. (2025): <https://www.cerambyx.uochb.cz> [cit. 2025-06-30]
- CHEREPANOV A. I. (1988): *Cerambycidae of northern Asia, 2: Cerambycinae Part II*. Nauka, Novosibirsk, 354 pp.
- INATURALIST (2025): Nálezová databáze. [on-line databáze; <https://www.inaturalist.org>]. [cit. 2025-08-01]
- JENIŠ I. (2012) *Inventarizační průzkum/NPP Kosiř-Lomy/ z oboru: saproxyličtí brouci. Nákle*. MSc. 19 pp., fotografická, mapová a tabulková příloha. Depon. in: AOPK ČR, Praha.
- KADLEC T., MARHOUL P. & ČÍZEK O. (2023): Noční motýli vybraných bývalých vojenských prostorů v České republice. *Acta Carpathica Occidentalis*, 14: 3–43.
- KONVIČKA O. (2020): *Inventarizační průzkum saproxylického hmyzu a epigeických predátorů v PP Stříbrník: Závěrečná zpráva*. Zlín. MSc. 13 pp., fotografická příloha. Depon. in: Ústřední seznam ochrany přírody, AOPK ČR, Praha.
- KŘIVAN V. (ed.) (2025): *Xylotrechus pantherinus* (Savenius, 1825) – tesařík v Kraji Vysočina. Pobočka ČSO na Vysočině, online: www.prirodavysociny.cz [cit. 2025-02-10]
- KUDLA M. (1964): Zur Biologie und Variabilität des Bockkäfers *Xylotrechus pantherinus* (Col., Cerambycidae). *Entomologische Zeitschrift*, 74: 33–36.
- LAUGSAND A. E., OLBERG S. & REIRÅSKAG C. (2008): Notes on species of Cerambycidae (Coleoptera) in Norway. *Norwegian Journal of Entomology*, 55: 1–6.
- MARHOUL P., DVOŘÁK T., HOLUŠA J., VLK R., MUSIOLEK D., RADA S. & KOČÁREK P. (2023): Rovnokřídli (Orthoptera) opuštěných vojenských prostorů v České republice. *Acta Carpathica Occidentalis*, 14: 64–87.
- MEDVEGY M. & KOLOSZÁR A. (1984): Ritka cincérfaj a Bakonybó (Coleoptera: Cerambycidae). *Folia Musei Historico-Naturalis Bakoynensis*, 3: 125–126.
- NAKLÁDAL O. (2009): *Průzkum brouků (Coleoptera) PR Hejtmanka a NPR Vrapač provedený v roce 2009*. MSc., depon. in: AOPK ČR, Praha.
- ROUBAL J. (1936): *Katalog Coleopter (brouků) Slovenska a Podkarpatské Rusi. II. Nákl. Učené spol. Šafaříkovy v Bratislavě*. 434 pp.
- RUCHIN A. B., EGOROV L. V. & KHAPUGIN A. A. (2021): Usage of Fermental Traps for the Study of the Species Diversity of Coleoptera. *Insects*, 12, 407.
- SABOL O. (2012): Nové a zajímavé nálezy tesaříkovitých (Coleoptera: Cerambycidae) na severní Moravě. *Klapalekiana*, 48: 237–259.
- SAMA G. (2002): *Atlas of the Cerambycidae of Europe and the Mediterranean Area, Vol. 1. Northern, Western, Central and Eastern Europe, British Isles and Continental Europe from France (excluding Corsica) to Scandinavia and Urals*. Nakladatelství Kabourek, Zlín. 173 pp.
- SLÁMA M. E. F. (1998): *Tesaříkovití – Cerambycidae České a Slovenské republiky (Brouci – Coleoptera)*. Milan Sláma, Krhanice, 383 pp.
- ŠVÁCHA P. & DANILEVSKY M. L. (1987): Cerambycoid larvae of Europe and Soviet Union (Coleoptera: Cerambycidae.) Part II. *Acta Universitatis Carolinae Biologica*, 31: 121–284.
- VRBA P., ČÍZEK O., MARHOUL P., ZÁMEČNÍK J., BENEŠ J. & KONVIČKA M. (2012): Opuštěné vojenské prostory jako významná refugia motýlí fauny. *Živa*, 5/2012: 251–254.